

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Citation: Brorson, Hans Adolph: "Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956", i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*, 1951-56, s. 528. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brorson03grval-shoot-idm140139952761888/facsimile.pdf> (tilgået 13. marts 2024)

Anvendt udgave: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

528

Brorsons vers- og sangkunst

Helt korrekt skulle Øst 50 have gentaget 1., ikke 2. sats.

II

70 (§53): *Farewell, my soul, in Jesus sides vunde —*

Til Benignus Reutz-Ebersdorffs original »So ruht mein Mut in Jesu Blut und Wunden« (ikke i Fryxlinghi; hos Schrader 1731 uden melang.) skrev J. B. Rein en planlæns melodi (Z. 7347), trykt i hans »Vierstimig Chorabuch, worinzen alle Melodien des Schleswig-Holsteinischen Gesangbuchs enthalten sindt, Altona 1735.

Siden 1735 havde imidlertid en anden melodi vundet stor udbredelse, npr. vist som dana, smart efter også som koral (dansetormen smukkest i F. 3837; begge former i Z. 7344-46) — i ms. Herrnhag (efter 1735) til »O Haupt, wer glaubte, i ms. Wagner (1742) til »Ich bin vergnügt, wie's Gott mit mir will fügen« (= F.s tekst) og i Chr. Gregors koralslog 1784 endelig til »So ruht mein Mut. Vi kender kun disse to melodier til det sjeldne metrum. Brorsons gentagelse af indrimene i strofens tv sidste linier taler for, at han har villet inudekomme da capoet i den meget charmerende datuseform. Rein har intet sådant da capo.

Det skal ikke nægtes, at undersøgelsens resultater er blevet under forventning. Brorsons benyttelse af enkelte melodiforlæg er nok sandsynliggjort, men alt i alt er vi kun næst til en usikker mosaik. Freylinghausens melodier slår ikke til over for hans stroferigdom; Sperontes' har han vel kendt, men brugt langt sparsommere af, end jeg tidligere troede. Og over for mange af de interessanteste former står vi stadig på bar bund. Det gælder som sagt 26 strofer (resp. grupper), heriblandt de dejlige til »Kærligheden kunde« (10), »Hvad est du dog skøn« (31), »Solskivens streg« (55) og »O blide stad« (68). Det gælder dialogen som »I arme kvinder« (13) og »Hvad ser min Sulamith« (49), herunder også de levende ekkorim »Men Jesus mig ej yunker nu« (27) og »Min syster har det mageligt« (28). Det gælder yderligere de fleste af de djævere, spændende marcher, »Påskemorgens« (14), »Guds són har gjort mig fri« (34), »I hælen sværdet følgere« (41), »Frisk, Sion, på vor vagte« (54) og »Langt oven for den lågesky« (59) — og endelig den bevægede, fuldt udformede kantate »Er han borte, al min øje« (24). Man kunne fristes til at spørge, om vi dog trods alt ikke skulle have nogle læsedigte for os, som »måske i tiden kunne tiltrække sig en tonekunstners opmærksomhed« (A. Winding Brorson, nærv. udg. III, 12). Alt tyder imidlertid imod det — A. W. Brorsons egne ord om »et sammenhængende cantat« (anf. st.) og kronvidnet herom, Sv. 24, der netop er formet som en fuldt udskrevet libretto med gentagelsesdele etc., ikke som skiltse eller »frie vers«¹⁾. Man må da trøste sig med, at det træsle arbejde, som her er gjort (og som i og for sig bør forstås), *midte* og *må* gøres, før man tør slå sig til ro med, at kun et større, samlet, egentligt noderfund vil kunne løse »Svanesangens melodiproblemer. Finn Viderg fremsatte i 1943 den tanke, at Brorson (måske fra sine brøders eller venners studieophold i Tyskland) skulle have haft en særlig luthbog at spille efter, hvis stykker han så havde digtet til. Denne hypotese er nu i og for sig mere sandsynlig end dengang. Skulle man lede efter den slags, var det vel rimeligt — om mulighed gaves derfor — at begynde med de bevarede papirer fra Stubs tid på Valdemarslot.

¹⁾ Jf. mit bemærkning mod Vilh. Andersen og Hans Brix i Da. kirkesangs års-skrift 1943, s. 60, note 1.

En anden trøst, en positiv og sært fængslende oplevelse, har det været under arbejdet at komme de religiøse folketoner på nærmere hold. Deres ry har ikke været for godt herhjemme. Evald Tang Kristensen ser i dem sin værste fjende, fordi de har fortrængt de gamle folkviser, både deres toner og deres ånd:

„Man har undret sig over, at den indre mission gjorde så sterk fremgang i Vestjylland ... Men hvor der er mange pietister, der har fordom været mange indehavere af vore folkeminder og læser af viser, og derfor tor jeg med sandhed sige, at ingen fremtoage i vor tid har gjort folkeminderne så magen skade som den indre mission, netop jordi den påkaldet beslagte andelige interesser, bemærkiger sig, hvad den kan deraf, og drejer sådan om på mennesket, at hvad der før var ekstetisk natur og sund menneskelighed, nu med vold og magt og magtsprogs skal hekjæmpe, dæmpes og fordrømmes ... Derfor ser jeg meget skjævt til ... denne andsretning, idet den frarører mig mine kilder ... forkludrer ... vor folks helligste øje ... trumper med jernhæl på, hvad der burde frenes og fremelskes ...“¹⁾.

Evald Tang Kristensens påvisning af de gamle verdslige visers og de yngre forsamlingsstoners fælles grobund i særlige, musisk prægede dele af almuen er åndfuld; men hans konklusion synes mig for drastisk og ensidig. Man kan ikke simpelthen sætte plus ved den gamle livsholdning og minus ved pietismens. At drøfte livssyn ligger dog uden for nærværende afhandlings plan; her skal kun meddeles en æstetisk betragtning.

H. Grüner-Nielsens interessante teori²⁾), at de danske salmeom-syngninger væsentlig skulle skyldes den baroke orgelmusiks koralforsiringer, mens de norske »mere minder om den katolske kirkesangs melismer«, passer bedst med det ældre sangstof fra reformationen til Kingo. De yngre danske melodier (Brorsontonerne) synes mest at være skolelærer- og lægmandskompositioner af billigste slags. Sand når helt ned til den kendte vals »I lemmer, hvis hoved« (I, 58; brugt på Viborg-kanten endnu i 1940'erne — efter meddelelse fra provst Noring) og lignende frejdige hondedanse (I, 42 og 45 b). Besynderligheder kan også forekomme som melodien til »Kærligheden kundes« (I, 77), men også enkelte af stilfærdig inspiration. Og med de norske folketoner er det, som inspirationen får overvægt. Mellem meget almindeligt, kejstet eller bizart møder vi her et væld af melodier, anderledes

¹⁾ Jyske folkeminder XI, 1891, s. 315 f.

²⁾ »Degnesang« (»Kingotoner«) i Herningegnen i 1880'erne (Festakr. I. H. P. Hansen 1949, s. 239-249).

end den gamle folkevises, men på højde med dem. De vidner om, hvordan en almoe dunkelt, men spontant har taget Svanesangens syner til sig og med en mærkelig klarsjet kunstsans har formået at følge dens slyngede rokokostrofer. Brorson har næppe drømt om disse melodier, men har alligevel fået en slags folkelig opstandelse i dem.

Ud fra oplevelsen af de religiøse folketoner ville jeg gerne slutte musikhilaget med nogle eksempler herfra. Hverken for de egentlige rokoko-melodiers vedkommende eller for disses har jeg ønsket at bringe kuriositeter, men kun stof, der føles lødigt og brugbart den dag i dag. Nødeckspljerne illustrerer derfor (på enkelte undtagelser nær) ikke direkte de forskningsproblemer, som er berørt her. De står der, ligesom før, for at meddele læseren en etos, skabt udfra Brorsons digtning. De to første (bilag 8 og 9) er blandt Sands bedste. Om bilag 10: »Her vil ties« skriver Elling selv: »En folklig omformning af salmen »Kjæmp alvorlig« (jf. gruppe XXXI). Bilag 11: »Hvad est du dog skøn« og 12: »Hvad er det godt at lande« skulle vise, hvor fint folketonen forbinder sig med et par af Brorsons vanskeligste strofer. Og endelig er bilag 13: »Den store hvide floke« (Øst. 32 a) kronen på værket. Vel synes den »kun« at være en udvidelse af omsyningningen af Kingos »Det mulner mod den mørke nat« (Sjungekor I, 5; Øst. 32 b), men virker dog som en selvstændig komposition. Den ædle melodik, den strømmende rytmie og den komplicerede og dog simple form er den store poesi værdig.

Man kunne vie eftertidens Brorson-kompositioner et særskilt kapitel. Det har ikke været opgaven her. I Brorsons Samlede skrifter er oversigten — også over melodistoffet — i alt væsentligt begrænset til det, som kunne tankes, nærmere eller fjerne, at have haft betydning for hans digtning.

RETTELSER OG TILFØJELSER

- I, s. XIX, l. 5 f. n.; 168,7,8] les 168,7,7.
I, s. 49, v. 3,6; sædel [jfr. nr. 256,4,4.
I, s. 94, 2. note, l. 2: *fresesplanl* læs *fresespianl*.
I, s. 111, 2. note, l. 3: *frescarddialting*] læs *frelsersdialtning*.
I, s. 118, v. 17,6: *hieriens fryd*; visnok plantenavnet, se nr. 128,6,5; 191,1,1; 208,4,8
I, s. 144, 2. note, l. 4: 6,8] les 6,9.
I, s. 147, 2. note: til [ej]: 2,2: *engang*] ø: dobbelt.
I, s. 152, v. 3,10: *leyr* [jfr. nr. 216,4,2;
I, s. 158, v. 5,2: *hunderhold*] jfr. nr. 96,10,1; 198,3,3.
I, s. 159, nr. 57: Brorson har ændret originalens versenumér. Strofens 3 første linjer er uforandrede; men derefter følger i den tyke salme 3 jambiske linjer (Hin, da du bist, O Jesu Christ! Aus dieser welt gegangen), som Brorson har erstattet med 2 trokkelige (Siden du, o Jesu, gik lid fra verdens trængsel). Orleaf, Danske Studier 1951, s. 96. Brorson har ønsket tilpassing til den gamle melodi: »O Druselser«, se III, s. 501, nr. 40.
I, s. 167, 1. note: les *K&E spindens* *Spindens D.*
I, s. 207, 2. note, l. 4 5: *atthesfliver*] læs *substansiver*.
I, s. 210, 1,2: *forstædel* læs *forstæde*.
I, s. 233, v. 11,4: *rang* [jfr. nr. 188,8,3 (med note)].
I, s. 273, 1,2: der ene med stættes.
I, s. 290, 1. note: 8,1,5] læs 8,1,6.
I, s. 290, 2. note, l. 6: *uforsyret*] læs *uforsyret*.
I, & 312, nr. 497,1,2: sålede permanente trykfejl for malede; i T2 mangler l. 2-3 (III, s. 410). Se III, s. 134.
I, s. 319, 10,4: *senkes*] visnok trykfejl for *stænkes*. se III, s. 411, noten.
I, s. 338, l. 4: *kundt*] læs *kund*.
I, s. 340, v. 3,8: *bær*] bare, blot, jfr. Lissabon 4.
I, s. 345, v. 21,4: *Mig* les *Min*. — 2. note, l. 5: Jfr. også nr. 210 af Rist, der måske har påvirket Kingo.
I, s. 347, 2. note: 8,1: *begyndte*] ø: stiller op.
I, s. 352, 1. note: v. 13,8: *sorg*] vist permanent trykfejl for *sag*, således i K. se III, s. 416.
I, s. 361, nr. 122,1,3: *taomodig*] læs *taalmodig*.
II, s. 42, 2. note, l. 12: *af*] læs *et*.
II, s. 45, nr. 145,3,1: kom morgen dog! Skent ændringen i J3 til morgen dog støttes af K (II, s. 417), er den dog næppe rigtig. De følgende linier viser nemlig, at der ikke er ændret på den kommende dag i almindelighed, men på den sjælens beredelse, der skal ske i den tildelige morgenstund forud for aftengangen. Det er den id. som kaldes ødet.
II, s. 48, v. 6,4: din himmeldrue] måske bor min (K S, III, s. 417) foretrækkes, jfr. min smykke i l. 1.
II, s. 75, v. 5,5: *sin*] visnok trykfejl for *sit*, således i T2a. 3. III, s. 417.
II, s. 96, v. 8,2: *med*] sikker permanent trykfejl for *mod*, således i S (III, s. 417).
II, s. 103, v. 1,8: *for olting*] vist permanent trykfejl for *i alting*, således i S (III, s. 417).